

SPORDA YAşANAN ÖRNEK ETİK DAVRANIşLARIN TOPLUMSAL KARAKTERİN OLUşMASINA ETKİLERİ

Aydoğan SOYGÜDEN*

Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Bölümü, Kayseri, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 18 Temmuz 2019
Düzeltilme Tarihi: 30 Eylül 2019
Kabul tarihi: 23 Ekim 2019

Anahtar Kelimeler:

Spor, Etik Davranışlar,
Toplumsal Karakter Oluşumu

ÖZET

Bu çalışma, toplumsal karakterin gelişmesinde sporda yaşanan örnek etik davranışların etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma gerekli literatür çalışması yapılarak, derleme makale şeklinde hazırlanmıştır. Modern dünyada günden güne toplumsal karakter erozyona uğramaktadır. Toplumlar kendi yaşadıkları toplum içinde saygı, sevgi, etik, ahlak ve erdem gibi davranışlar sergilendiği zaman karakter kazanmaktadırlar. Bu toplumsal karakterin gelişmesinde çevremiz de yaşanan örnek davranışlar büyük önem arz etmektedir. Özellikle spor camiasında yaşanan etik davranışlar toplum üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır. Spor faaliyetleri görsel, yazılı ve sosyal medya da milyonlarca kişi tarafında izlenmektedir ve bu alanda yaşanan örnek davranışlar toplumsal karaktere etki eden önemli araçlardan bir tanesidir. Spor camiasında yaşanan etik davranışlar toplum üzerinde çok büyük etkiler bırakmaktadır. Örneğin, yıldız sporcuların bütün davranışları toplum izlenmekte ve yıldız sporcunun taraftar kitlesini oluşurmaktadır. Bir sporcunun sakatlanan rakibine yardım etmesi, onunla ilgilenmesi ve saygı göstermesi insanı değerlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan sporda yaşanan etik ve ahlaki davranışlar toplumsal karakterin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, spor camiasında gösterilen örnek etik ve ahlaki davranışların ödüllendirilmesi ve teşvik edilmesi toplumsal karakterin gelişimi için önemlidir.

ABSTRACT

The aim of this study was to determine the effect of exemplary ethical behaviors experienced in sports on the development of community character. The study was prepared in the form of a review article by making necessary literature studies. In the modern world, community character has been eroded. Communities gain good character when some behaviors such as respect, love, ethics, morality and virtue are exhibited in their communities. The example behaviors that are experienced in our environment are important in the development of this community character. Ethical behaviors especially in sports have positive effects on community. Sports activities

Keywords:

Sports, Ethical Behavior,
Community, Character Formation

are followed by millions of people in visual, written and social media. Exemplary behaviors experienced in sports activities are one of the important tools affecting community character. Ethical behaviors experienced in the sports community have a huge impact on community. All the behaviors of the star athletes are followed by the society and constitute the fan base of the star athletes. The fact that an athlete can help, care and respect an injured opponent leads to the emergence of human values. In this respect, ethical and moral behaviors experienced in sports contribute to the development of community character. In conclusion, rewarding and promoting exemplary ethical and moral behavior in the sports community is important for the development of social character of the community.

Giriş

Sportif faaliyetler beden ve ruh sağlığını geliştirdiği gibi aynı zamanda bireylerde karakter gelişimi, ahlak, saygı, erdem gibi güzel davranışların oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Sporu sadece yapılan bazı fiziksel hareketler ve sportif oyun olarak görmek doğru değildir. Spor insanın fiziksel gelişimi yanında psikolojik gelişimine ve toplumsal gelişime de çok büyük katkılar sağlamaktadır. Özellikle toplumsal karakterin gelişiminde sportif faaliyetler çok önem arz etmektedir. Bu bakımdan spor faaliyetleri içerisinde yapılan etik davranışlar toplumun karakter gelişimi açısından çok büyük önem arz etmektedir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Günümüz toplumunda manevi değerler hızla yerini maddi değerlere bırakmaktadır. Ne yazık ki toplum içerisinde beklediğimiz doğru davranışları görme isteğimiz gün geçtikçe azalmaktadır (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Toplumsal karakterin şekillenmesinde, ait olduğu toplumun üretim biçimi, teknolojisi, zamansal ve meknsal konumu, iklimi, doğal kaynakları, dili, vb. birçok etken belirleyici olmaktadır. Din, siyaset, eğitim, kültür, hukuk gibi üst yapı kurumları, toplumsal karaktere bağlı olarak yapısallaşmalarına rağmen, dinamik özelliklerinden dolayı toplumsal karakteri etkileyici ve şekillendirici

bir role de sahiptirler (Fromm, 1996). Bunun yanın da kişisel farkındalık geliştirerek ve inisiyatif kullanarak toplumsal yapıyı istenilen yönde dönüştürmek de, eğer toplumsal karakter ve kurumsallaşma düzeyi uygun değilse, mümkün olmamaktadır (Tekeli, 2005).

Toplumsal karakterin gelişmesinde etik kavramının daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Etik davranışlar toplumun değer yargılarını olumlu yönde etkilemektedir. Etik doğru ve yanlış davranışları tanımlayan kurallar bütünüdür. Bu etik kurallar bizlere davranışlarımızın kabul edilebilirliğini, kabul grmezliğini ve yanlışlığını söylemektedir (William vd., 1988). Etik, hangi hareketler ahlaka doğru, hangi hareketler doğru değil gibi sorulara temas eden felsefenin bir dalıdır ve değer yüklü bir tanımlamadır (Fain, 1992).

Günümüzde insanların fiziksel, duygusal ve toplumsal bakımdan gelişimi grup çalışmasının kolaylaştırılması, karşılıklı dayanışmanın sağlanması ve toplum üyeliğinin kazanılmasının en kolay yollarından biri spor olgusudur. Spor, bir takım fiziksel aktiviteler bütünü olmasının yanı sıra insanlara bir kişisel ve sosyal kimlik hissi ve grup yeliği duygusu vermesi ile bireyin sosyalleşmesine yardımcı olan bir kavramı ifade eder. Sportif faaliyetler içerisinde bireylerin ge-

liştirdiği güzel davranışlar toplumsal karakterin oluşmasına sebep olmaktadır. Spor sadece fiziksel gelişimi değil aynı zamanda fizyolojik, psikolojik, kişilik ve karakter gelişimine katkıları bulunmaktadır.

Toplumları millet yapan gemişten günümüze kadar gelen kültürel değerleridir. Kùltürler gemişten beslenir ve geleceğin şekillenmesinde yön veren önemli yapı taşlarından bir tanesidir. Kùltürlerin oluşmasında gelenek ve göreneklerimize bağlı olarak yapılan etkinlikler, programlar, festivaller, şenlik ve spor müsabakaları bulunmaktadır. Bu tür etkinlikler içerisinde önemli bir yere sahip olan ata sporumuz güreş yer almaktadır. Örneđ olarak günümüzde meydana gelen değerler kaybına neden olan etkenleri ortadan kaldırmak amacıyla ata sporumuz güreş bir araç olarak kullanılabilir (Soyğüden ve Gül, 2018).

Bu alışma, spor faaliyetleri içerisinde yaşanan etik davranışların toplum karakteri üzerinde yapabileceği olumlu etkileri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma gerekli literatür çalışması yapılarak, derleme makale şeklinde hazırlanmıştır.

Etik ve Ahlak

Etik sözcüğü, Yunanca “karakter” anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türetilmiştir. Ethos’tan türetilen “ethics” kavramı da, ideal ve soyut olana işaret ederek, ahlak kurallarının ve değerlerin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Etik, toplumda yaygın olan ahlak kurallarından daha özel ve felsefidir. Etiğin ilgi alanı, insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırılmasıdır (Aydın, 2002; Pelit ve Güçer, 2006; Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2012).

Etik genel olarak, insanların birbirleriyle ve kurumlarla ilişkilerinde iyi, kötü, doğru ve

yanlış olarak adlandırdıkları değer yargıları ve ilkeleridir. Günlük hayatta çoğu zaman etik kavramı, ahlakla aynı anlamda kullanılır. Etik, ahlakın temellerini inceleyen felsefenin bir dalına da denilmektedir. Etik, aynı zamanda ahlak ilkelerinin tümüdür; meslek ahlakı, ilkeleri ve kuralları demektir. Etik değerler ve ilkeler, ahlaka göre daha evrensel bir nitelik gösterir (Yüksel, 2005).

Etik kavramı, günümüzde yalnızca felsefedeyle ya da siyaset biliminde değil, aynı zamanda çeşitli akademik disiplinlerde (kamu yönetimi, işletme yönetimi, tıp, hukuk, sosyoloji vb.) incelenen ve birçok meslek dalında, uyulması gereken ahlaki ilkeler bütünü olarak yaygın bir nitelik göstermiştir. Etiğin; bilim etiği, siyaset etiği, yargı etiği, sanat etiği, yönetim etiği, medya etiği, spor etiği ve tıp etiği gibi hayatın birçok alanında yaşayan ve gelişen bir olgu olduğu belirtilmektedir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011).

Etik (Ethics): Geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçütlerin anlatımıdır (Lamberton ve Minor, 1995). Etik değerler, bireysel sorumluluk yanında, kurumsal temelde, organizasyonların sosyal sorumluluğunu geliştirmeyi amaçlar. Kurumların sosyal sorumluluğu, topluma karşı sadakat, duyarlılık ve dürüstlüğu gerektirir (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011).

Etik, bireysel ve sosyal yaşamın çok büyük bir hızla akıp değiştiği ve yoğun bir değer bunalımı yaşandığı günümüzde tanımlanması çok zor olan bir kavramdır. Bir toplum düzeni içerisinde var olan insan, ahlaki hayatı şahsen yaşar, içinde bulunduğu toplumun ahlaki ilke ve değerlerini eylemleriyle cisimleştirir (Baudot, 2002).

Çok farklı şekillerde tanımlanan etik, en genel anlamda insan ilişkilerinin özünü oluşturan değerleri, normları ve kuralları ahlaki

açıdan araştıran bir felsefe disiplini. Sosyal bir varlık olan insan, bir toplum içerisinde yaşar ve her toplumda zamanla kendi doğrularını oluşturur. Yerel düzeyde, ahlak olarak ifade edilebilecek bu doğrular, etik açıdan ele alındığında evrensel bir nitelik kazanır (Turhan, 2007).

Ahlak bir toplum içinde kişilerin benimstedikleri ve uymak zorunda oldukları kurallar bütünüdür. Bir toplumsal bilinç, davranış ve ideolojik ilişki biçimi; bir toplumsal oluşuma, sınıfa, kesime özgü, tarihsel ve somut olarak belirlenmiş, bunların belli bir topluluğa, sınıfa, devlete ya da tümüyle topluma olan tutumunu kurallandıran törel görüşler, değerler, normlar, ilkeler, ilişki ve davranış biçimlerinin bütünüdür (Çalışlar, 1983; TDK, 2004).

Etik ve ahlak arasındaki temel fark; etiğin ahlak konusuna eleştirel bir gözle bakan felsefe alanı olmasıdır. Ahlak, iyi ve kötü olana karar veren ortak değer ve inanışları, etik ise bu ahlaki değer ve davranışların temelindeki doğru ve yanlış seçme ve düzenleme sürecini ifade etmektedir (Baudot, 2002).

Aydın'ın (2003) İnal'dan aktarımına göre; etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi-kötü gibi ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini. Basit bir anlatımla etik doğru ve yanlış ölçütleridir. Aslında, ahlak ve etik birbirinden farklı kavramlardır. Ancak pek çok yazar bu iki kavramı aynı anlamda kullanmayı yeğlemiştir. Etik ile ahlakın özdeş olmamasının nedeni, etiğin ahlak felsefesi olması, ahlakın ise etiğin araştırma konusu olmasındandır. Ahlakın ve ahlaki davranışın kökenlerini araştıran etik, tüm alanları yakından ilgilendirmektedir. Bu ne-

denle etik tüm bilim, sanat ve siyaset alanlarında ihtiyaç duyulan bir konudur (Turhan, 2007).

Ahlak eğitimi bireyin ve toplumun etik boyutlarını işaret eder ve doğru/yanlış standartlarının nasıl geliştirildiğini inceler. Eski felsefeler ve dinler, okullarda erdemini yeniden oluşturulması için ahlaki tartışmaların temelini ve etik faktörleri belirler (McClellan, 1992).

Sporda Etik

Spor, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini sağlayan, bilgi, beceri ve liderlik yeteneklerini geliştiren bir araçtır. Spor, insanın kendi kendisini disipline etmesine ve karşılaşacağı psikolojik ve fizyolojik sorunların üstesinden gelmesine yardım etmektedir (Sunay ve Saracaloğlu, 2003).

Günümüzde gerek basın yayın organlarının spora yaklaşımı, gerekse insanların stresten kurtulma, vücutlarını formda tutma çabaları ve hepsinin ötesinde sporda kazanılan uluslararası başarılar, toplumun günlük yaşamında ve moral düzeyinde oldukça önemli hale gelmiş, spora önemli bir boyut kazandırmıştır (Açıkada ve Ergen, 1990; Başer, 1986).

Spor etiği genel anlamda, sporun gelişmesinde önemli rol oynayan sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmeleri, çalışmalarını ilkelere bağlamalarını kapsamaktadır. Bu tür davranışların kazandırılmasında aracı olan antrenörlerin meslek etiği kapsamında antrenör meslek etik ilkelerini benimseyerek bunları davranışlarında sergileyebilmelidirler (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009). Bununla birlikte, bir meslek

grubuna ait olan bireylerin, mesleklerinin gerekliliklerini yerine getirirken adil, insana değer veren, insanı seven davranışlara sahip olması ve bu davranışları kendilerinin göstermesi beklenmektedir (Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Mesleki etik, belli bir meslek grubuna ilişkin doğru ve yanlış davranışları inceleyerek, bireylerin sağduyulu seçimler yapmalarında onlara yol gösteren ilke ve değerler bütünü olarak ortaya çıkmaktadır. Mesleki etiğin en önemli özelliği dürüstlük, adalet, eşitlik, saygı gibi temel ahlaki değerler üzerine her meslek için ayrı ayrı düzenlenmiş özel yazılı kurallardır ve mesleki etik ilkelere meslek üyelerinin uyması gereklidir (Fain, 1992). Spor faaliyetlerinde sporcu, antrenör, hakem ve seyirci gibi bütün paydaşların göstermiş oldukları etik davranışlar spor camiasındaki düzeni, saygıyı, erdemi, dürüstlüğü olumlu yönde etkileyecektir.

Genel toplumsal karakterin bozulması içerisinde barındırdığı sportif faaliyetlere de zarar vermektedir. Spor ahlakında sorunu öncelikle yaşayan, yaşatan sorunu öznesi durumunda ki sporcu, antrenör, yönetici ve taraftardır. Sporcunun önceden belirlenmiş kurallara uyup uymaması spor ahlakının normatif yönüdür. Ama daha önemlisi ve normatif spor ahlakını da içine alan olgu temel toplumsal değerlerin iğnenmesidir (şahin, 2015). Spora yüklenilen misyon değişip, sporda dikkate alınan değerler toplumda değişen değerlerle aynı doğrultuda gelişince, spor ahlakının da sorunları artmaya devam etmektedir (şahin, 2015). Aynı zamanda spor medyasında bazı olumsuz etik ihlallerde yapılmaktadır. Etik ihaller ise yalnızca basının güvenilirliğini zedelemekle kalmamakta, spora da zarar vermektedir. Bu durumdan duyulan rahatsızlık, spor yazarları tarafından da dile getirilmektedir (Uzun, 2004).

Toplumsal Karakter ve Kişilik

Toplum kavramının, çok değişik tanımlamaları yapılabilmektedir. Birçok toplumbilimci de, toplumun tanımını verme gayretini gütmüştür. Ancak, toplumun tanımını, bu tanımlamaların kapsayıcı bir şekilde verdiklerini söylemek de g olmaktadır. Çünkü toplum; birlikteliğin, çatışmanın, özdeğin, kültürün, belirli bir yerleşikliğin ortaya ıkkardığı bir oluşumdur (Sağ, 2003).

Ozankaya'ya göre (1984), "Toplum: Yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir ekini olan insan kümesidir.

Bu tanımlamalardan sonra, toplum için şunları söyleme mümkündür: Toplum, ortak bir ekini (kültürü) kabullenen, bir coğrafi alanda yayılan ve kendi kendinin devamlılık sürecini kazanabilmiş ilişkiler bütünlüğüdür (Sağ, 2003).

Devlet toplumsal örgütlenmeye sıkı sıkıya yapışmış, onunla biçimlenmiş ve onu biçimlendirmiş bir siyasal teşkilatlanma şeklidir. Devletler toplumlardan etkilenir, kültürlerin etkisiyle şekillenir ve aynı zamanda ilgili ülkenin siyasal tarihinin baş aktörü olarak güçlü bir etkiye de sahiptir (şimşek, 2000).

Toplulukçuluk ise insanların doğuştan itibaren güçlü ve sıkı gruplara bağlı olduğu ve bu bağlılığın yaşam boyunca, sorgulanmayan bir sadakat karşılığında var olduğu toplumlarda vardır (Sungur vd., 2012).

Toplumsal Karakter; belirli bir toplum içinde yaşayan bireylerin tipik olarak serilediği ve hepsinde ortak olan, karakter özellikleridir. Toplumsal karakter; üyelerinin karakterinin biçimlendirilmesini ve toplumsal hedefler doğrultusunda yönlendirilmesini sağlayan bir mekanizmadır. Bu süreçte

bir taraftan, üyelerinin görevlerini, rollerini, sorumluluklarını ve bunları ne zaman ve nerede yapmaları gerektiğini belirler (Altuntuğ, 2009).

Karakter gelişimi, eğitimin ahlaki boyutu ile öğrenci yaşamının toplumsal ve yurttaşlık alanlarını birleştiren bütüncül bir yaklaşımdır. Toplumun temel tutum ve değerleri okulda ve toplumda betimlenir ve güçlendirilir. Okulların toplumsal değerleri pekiştirmediğini söyleyenler eğitim sisteminin dayanak ve beklentilerini saptamada başarısız olanlardır. Toplum neyin model alınıp alınmayacağını belirlediği için eğitim değerlidir (Ryan, 1996).

Genel olarak “karakter” sözcüğü, dürüstlük, çalışkanlık, güvenilirlik veya insancıl olma gibi değerlerle ilişkili belirgin davranışlar olarak tanımlanmıştır. Karakter kelimesi daha çok ahlak psikolojisinde kullanılan bir terimdir (Lapsley ve Power, 2005). İnsanlar karakterin erdemlilik ve nitelik belirttiği konusunda aynı görüştedir. İnsanlar karaktere sahip denildiği zaman, genellikle insanların doğru ve ahlaklı şeyler yapmaya, ona göre hissetmeye ve düşünmeye yatkın olmaları kastedilmektedir. Çünkü onlar doğruyu ve yanlışları anlar, doğruyu kendilerine bazı açılardan zararlı olsa bile seçerler. Böylece bu insanlar ahlaklı olarak tanımlanır (Demirel, 2009).

İnsan gelişimi fiziksel, zihinsel, sosyal ve ahlak gelişimi gibi çeşitli temel boyutlardan oluşan karmaşık bir süreçtir ve her bir boyut arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır (Çamlıbel, 2012).

Fromm (1999), Karakteri; “insan ihtiyaçlarının, içinde bulunduğu toplumsal yapının ekonomik, kültürel ve politik dinamiklerince uyumlaştırılması sonucunda insan enerjisini biçimlendiren özel bir kalıp” ola-

rak tanımlamaktadır. İnsanın düşünsel, duygusal ve davranışsal kodları, karakter yapısından oluşmaktadır (Fromm, 1999).

Karakter kavramı, bazı düşünürler tarafından ahlaki niteliklerle yüklü olarak, kişilik kavramından ayrı değerlendirilmekle birlikte, çoğunlukla eş anlamlı kabul edilmişlerdir. Karakter; bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, yaşam stiline, dış görünüşünün ve çevreyle uyum kapasitesinin bütünüdür (Baymur, 2004). Cüceloğlu’na göre ise kişinin içsel ve dışsal çevresiyle ilişkiselliğine bağlı olarak edindiği ve kendisini başkalarından ayıran, sürekli ve tutarlı ilişkiler biçimidir (Cüceloğlu, 2005).

Karakter eğitiminde okul, okulun öz değerlerini belirleyerek bu ortak değerleri öğretmek ve öğrencilerin yaşamlarında pekiştirmek için çalışır. Hangi karakter özelliklerinin güçlendirilmesi gerektiğine ilişkin ortak bir görüşün geliştirilmesi için uzlaşma sağlanmalıdır (Haynes, 1994).

Karakter eğitimi, genellikle öğrencilerin kişisel ve sosyal bir varlık olarak gelişiminde yardımcı olacak tarzda çocukların eğitilmesini tanımlamada kullanılır. Bu şekilde bir eğitim “dürüstlük, kibarlık, cömertlik, cesaret, özgürlük, haklılık, eşitlik ve saygı” gibi değerlerin öğrencilere ve ergenlere öğretilmesini içermektedir (Demirel, 2009).

Toplumsal karakter ile bireysel karakter hem birbirini etkilemekte hem de birbirinden etkilenmektedir. Bunun sonucu olarak, bilinç düzeyinde toplumsal karakterin ürettiği görüşleri kabul eden kişiler, eğer kendi karakter yapıları toplumsal karakterden farklılık gösteriyorsa istenilen davranışları içselleştirememekte ve sergileyememektedirler (Fromm, 1999).

Kişilik, bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel özelliklerinin süreklilik gösteren yönlerini içerir. Bu anlamıyla kişiliğin, bireyin göreceli olarak kalıcı eğilim, davranış ve ilişki kalıpları ile tepkilerini belirleyen en temel unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka tanımlamada kişiliğin; bireyin kendine özgü düşüncelerini ve sergilediği davranışlarını belirleyen sistemlerin bütünü olduğu vurgulanmıştır (Taymur ve Türkçapar, 2012; Dal, 2009).

Erikson, insanın diğer insanlarla ilişki içinde geliştiğini öne sürmüş ve sosyal çevre içinde yer alan anne-baba, öğretmenler ve arkadaşların çocuğun psiko-sosyal gelişimi için önemli ve gerekli bir rol oynadığını belirtmiştir (Fleming, 2012).

Bu açıdan sağlıklı kişiliğin sosyalleşme süreci ile yakından ilişkili olduğunu söylenebilir. Sosyalleşme ise bireyin, içinde yaşadığı toplumun normlarını, değerlerini, kendisinden beklenen rolleri, tutumları ve davranış yapılarını, toplumsal etkileşim için gerekli becerileri, benlik ve kimlik duygusunu kazanma, içinde yaşadığı kültürü içselleştirme sürecidir (Özdemir vd., 2012).

Değerler eğitimi kavramı, uygulamada yurttaşlık ve ahlak değerlerinde eğitimi vurgularken; şu günlerde bu kavrama yakın anlamda kullanılan, ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel gelişimi içeren “karakter eğitimi” kavramı, erdemler, tutumlar ve kişisel niteliklerin gelişimi üzerine eğitimi vurgulamaktadır (Halstead ve Taylor, 2000). Bir anlamda karakter eğitimi çocuktaki karakter oluşumu veya erdemli alışkanlıkların geliştirilmesi ile ilgilenir (Nucci, 2005).

Sosyalleşme ve Kültür

İnsanların içinde yer aldıkları toplumun ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal koşulla-

ıyla ve kurumlarıyla etkileşerek; o toplumun bir üyesi olmalarına toplumsallaşma (sosyalleşme) denilmektedir. Söz konusu sürecin taşıyıcıları, sadece aile ve eğitim kurumları olmayıp, dil, din, gelenek, görenek, folklorik motifler, yazın hayatı ve atasözleridir (Baymur, 2004; Kağıtçıbaşı, 1988). Toplumsallaşarak, toplumsal karaktere koşut bir karakter kazanan bireyler, bu süreç içerisinde duygusal, ruhsal, zihinsel ve maddesel gereksinimlerini doyuma ulaştırma imkânı bulmaktadırlar (Altuntuğ, 2009).

Başka bir deyişle sosyalleşme, kişinin yetişkin çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarında uygun bir davranış geliştirme sürecidir (Binbaşıoğlu, 1982). Bir başka tanıma göre ise sosyalleşme kişinin grup normlarına uyması ve bunları öğrenmesini sağlayan süreçtir (Aslantürk, 2000).

Spor yapmak yalnızca bir bedensel uğraş olmayıp aynı zamanda sosyalleşme ve topluma uyma sürecidir. Spor bir kurallar dizisi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca taşıdığı özelliklere göre takıma uyma özelliklerini gerektirir (Küçük ve Koç, 2004).

Sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır (Küçük ve Koç, 2004).

Kültür, bir toplumu diğerinden ayırmaya yarayan, onun özelliğini temsil eden bir işaret gibidir. Onun için kültür birliği, ırk birliğinden, hudut birliğinden daha önemli bir özellik taşır (Topçuoğlu, 1975). Bir milletin kültürü varsa o millet vardır, eğer kültür yoksa veya özünü yitirmişse o toplum artık kimlik değiştirmiştir.

Kültür, bir milletin ruhudur, hayatının iksidir; kurtuluş ve yükselişin en büyük amilidir. Ruhsuz bir vücut nasıl yaşayamazsa, kültürü akim kalan bir millet de pâyidar olmaz (Saffet, 1933).

Kültür, insan davranışlarını yönlendirir, kültür istikrardır, ayrıca dinamik olduğu için sürekli ve daimi bir değişim halindedir (Erdentuğ, 1986).

Sosyolojik anlamda bir toplumun kültürü, en başta o toplumun konuşma ve yazı dili, edebiyatı, sanatı, bilimi, felsefesi, örf ve adetleri, gelenekleri, töreleri, halk inançları, alışkanlıkları, ahlak ve hukuku, değerleri, sembolleri, ekonomik anlayışı, ayin ve törenleri, müzik, resim, oyun, heykel ve mimari tarzıdır (Arslanoğlu, 2000).

Kültür genel olarak, bir milletin sahip olduğu dil, din, ahlak ve sanat gibi manevi değerlerin bütünü şeklinde tanımlanmaktadır. Kültür, toplum halinde yasamanın bir ürünü olarak ortaya çıkar. Kültür bir taraftan toplumsal hayati düzenlerken, diğer taraftan da yönlendirmektedir (Kincal, 1996).

Sporda Fair Play

Fair Play, sporcuların yarışmalar esnasında, güçleşen şartlar altında dahi kurallara sabırla, tutarlı ve bilinçli olarak riayet etmeleri, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmamaları, rakibi düşman değil, aksine oyunun gerçekteşmesini sağlayan, eşdeğer haklara sahip birey ve ortak olarak görmeleri çabalarında kendini göstermektedir (Yıldıran, 2004).

Fair-play kavramı sadece hakem-sporcu ya da iki sporcuyu ilgilendiren yeni bir iletişim biçimi değildir. Fair-play, spor alanlarında seyirciden masöre, sporcudan antrenöre, yöneticiden hakeme kadar kısacası spora

katılan herkesi doğrudan ilgilendiren yeni bir anlayıştır (Pehlivan, 2004). Spora katılan bütün paydaşların bir disiplin içerisinde, dürüst, ahlaklı, erdemli, saygılı ve hoşgörülü davranarak belli kurallar içerisinde davranmaları beklenmektedir (Orhun, 1992).

Fair-Play kavramını insani ve toplumsal boyut açısından bakıldığında, hümanist ahlakın amacı, insanın kötülüğünü bastırmak değil, insanın tabiatında var olan birinci derecede imkânların yaratıcı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Eğer toplum, insanları erdemli yapmak istiyorsa, onları yaratıcı olmaya çalışmalı, dolayısıyla yaratıcılığı geliştirecek ortamı hazırlamalıdır (Fromm, 1996).

Fair-play, sadece sportif ilişkileri düzenleyen bir kavram değil, bir kültür olayı olarak da ele alınmalıdır. Trafikte ışıklara uymak, kuyruğa girip sıra beklemek, başkalarının hakkına saygı göstermek, kendi hakkına sahip çıkmak bu ve benzeri davranışların hepsi fair-play'dir (Gökçe, 1991).

Sporda Yaşanan Örnek Etik Davranışlar

Örnek olan güzel davranışlar toplum tarafından benimsenerek onlarında böyle davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Toplum yaşamında karşılaşılan örnek davranışlar toplumsal karakteri besleyen kaynaklardır.

Aşağıda spor medyasına yansıyan bazı örnek davranışlar verilmiştir;

- 2013'te 19 Yaş Altı Milli Takımı'nın Rusya ile oynadığı maçta milli futbolcu Salih Uçan'ın, sakatlanan rakibini omuzlayıp saha dışına taşıyarak örnek bir davranış sergilemiştir (Fair-play, 2019).

- 11 yaşındaki minik sporcu Muęla'daki kros seğmelerinde başlan-gığta dūřen arkadaşını, yarışı bıra-karak ambulansın bulunduğu nok-taya kadar taşımıştır (Fair-play, 2019).
- ABD'de yapılan okullar arası atle-tizm yarışmasında, bitişe metreler kala baygınlık geğirerek dūřmek üzere olan arkadaşını belinden kav-radığı gibi bitiş çizgisini kendinden önce geğmesini sağlamıştır (Fair-play, 2019).
- Galatasaray'lı Semih Kaya'nın, Ga-latasaray-Beşiktaş derbisinde out atışı verilen topun kendisinden ęık-tığını hakeme sōylemiřtir (Fair-play, 2019).
- Jokey Erhan Yavuz, yarış sırasında Halis Karataş'ın bindiği atın kopan kantarmasını rakibine uzatarak ya-rışı tamamlamasını sağlamıştır (Fair-play, 2019).
- Kasımpaşa Teknik Direktōrē olarak gōrev yapmış şota Arveladze'nin oyuncusu Donk'un golē centilmence olmadığı için oyuna mēdahale et-miş, Konyaspor'un kendi kalelerine gol atmasına izin vermiştir (Fair-play, 2019).
- Arsenal menajeri Arsen Wenger, İn-giltere Kupası 5. turunda tartışmalı bir şekilde kazandıkları mağın tekrar oynanmasını istemiştir. Yine, Shef-field United'lı oyuncu Lee Mor-ris'in tedavisi ięin dışarı atılan topu Nwankwo Kanu'nun topu rakibe iade edeceği yerde takım arkadaşı Overmars'e aktarmış oda galibiyet golünü atmıştır. On gūn sonra maę tekrar edilmiş ve Arsenal tekrar 2-1 kazanmıştır (Fair-play, 2019).
- Pendikspor Teknik Direktōrlēęē ya-pan Sinan Yūcer, Altınordu'nun 10 kiři kalmasının ardından fair-play örneği gōstererek oyuncusu Ahmet Yazar'ı oyundan almıştır. Bōylelikle mağın son 8 dakikasını iki takım da 10'ar kişiyle tamamlamıştır (Sabah, 2019).
- Harb-İşspor-Yenikent kızlar voley-bol mağında, Melek Arslan son sette 20-19 öndeyken hakemin lehine verdiği sayıyı, kimsenin gōrmedięi pozisyonda "sayı rakibimizin diye centilmenlik örneği gōstermiř ve ha-kem sayıyı rakibine vermiştir (All-sports magazin, 2019).
- TFF'den yapılan ağıklamaya gōre, fair-play gereği topu karşı takıma vermek isteyen milli oyuncu Mu-hammet Emin Sarıkaya'nın yaptığı vuruş, Hırvat file bekęisinin hata-sıyla ağlarla buluşmuştur. Santra vuruşu sonrası meşin yuvarlağı aya-ęıyla kontrol eden kaleci Murat Ak-şit, topu kendi ağlarına gōndererek rakibin mağduriyetini telafi etmiş ve mēsabaka 1-1 eşitlikle sona ermiştir (Habertürk, 2019).

Sonuç ve Öneriler

Toplumsal deęerleri besleyen gelenek, gö-renek, adet ve tōre gibi geęmiřten gūnū-mūze kadar gelen kaynaklar bulunmaktadır. Geliřen modern dūnya da atalarımızdan bu-gūne kadar gelen bu geleneksel davranıřlar unutulmaya bařlanmıřtır. Toplumsal deęer-leri korumak ve bunun sonucunda toplum-sal karakteri geliřtirmek ięin bazı araęlara

ihitiyaç duyulmaktadır. Sportif faaliyetler fiziksel, zihinsel ve aynı zamanda karakter ve kişiliği geliştirdiği gibi görsel olarak da büyük bir kitle tarafından izlenmektedir. Bütün dünyada olduğu gibi sportif faaliyetler görsel, yazılı ve sosyal medyada milyonlarca insan tarafından takip edilmektedir. Bununla birlikte sportif arenada yıldız sporcular bulunmaktadır. Birçok sporcu ve kişinin idolü haline gelen yıldız sporcular, takipçileri tarafından dikkatle izlenmektedir. Yıldız sporcuların yaptıkları örnek davranışlar milyonlarca takipçisine de etki etmektedir.

Sportif faaliyetler birlik beraberlik yani toplum olma bilincini oluşturmaktadır. Türkiye Milli Futbol Takımının yaptığı müsabakalarda stadyum da seyirciler ve evlerinde izleyiciler milli futbol takımını desteklemektedir. Bu oluşan milli Őuur toplumsal karakterin gelişmesine katkılar sağlamaktadır. Spor camiasında rakip oyuncuya gösterilen saygı saha dışında da devam etmektedir. Sporcuların müsabakadan önce ve sonra birbirleri ile tokalaşmaları benden sana zarar gelmez anlamına gelen evrensel bir dilin parçasıdır. Yine aynı Şekilde sporcuların birbirlerine başarılar dilemeleri ise bunun bir oyun olduğu hak eden kazansın anlamına gelmektedir.

Toplumsal karakterin kendiliğinden gelişmesini beklemek doğru değildir. İnsanlar aile, okul, mahalle ve diğer insanı etkileyen iç ve dış etkilerden beslenerek karakterini oluşturmaktadır. Karakterli, kaliteli insanlar da güzel toplumların oluşmasını sağlayan en önemli unsurlardan bir tanesidir.

Toplumsal karakterin gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerden bir tanesi sportif faaliyetlerdir. Sporda yaşanan etik davranışlar toplumsal karakterin gelişmesine olumlu

katkılar sağlayacaktır. Sportif camiada yaşanan kazanma hırsı, sadece sonuç odaklı dışünme, hile yapma, rakibine zarar verme gibi olumsuz davranışların bütün toplum tarafından Őiddetle kınanması gerekmektedir. Yine spor camiasında bulunan sporcu, antrenör, hakem ve diğer paydaşların daha dikkatli davranması beklenmektedir. Unutulmamalıdır ki sporun bütün paydaşları toplumun büyük bir kısmı tarafından izlenmektedir. Özellikle görsel, yazılı ve sosyal medya günümüz dünyasında yaygın bir Şekilde kullanılmaktadır. Spor paydaşlarının yaptığı bütün davranışlar kısa bir zamanda içerisinde bütün toplumun bilgisine sunulmaktadır. Spor paydaşları örnek insan modeli ile toplumsal karakterin gelişmesine katkı sağlaması gerekmektedir. Güzel davranışların gelişimi ve çoğalması için ahlaki, dini, kültürel değerler ve karakter eğitimi sağlanmalıdır.

Kaynaklar

Açıkada, C. Ergen, E. (1990). Bilim ve Spor, Büro Tek Ofset Matbaacılık, Ankara, s:5, .

Allsportsmagazin,(2019).<https://allsportsmagazin.com/melek-ten-fair-play-or-negi/>(Son Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Altuntuğ, N. (2009). Sürdürülebilir Müşteri Değerinin Psikolojik ve Sosyolojik Boyutu: Bireysel ve Toplumsal Karakter. C. Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10(2).

Aslantürk, Z. ve Amman, T. (2000). Sosyoloji. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Aydın, İ. P. (2003). Eğitim ve Öğretimde Etik. Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Baymur, F. (2004), Genel Psikoloji, 14. Baskı, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

Başer, E. (1986). Uygulamalı Spor Psikolojisi, MEGSB, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Yayın No:31, Ankara, s:28

Aydın, İ. P. (2002). Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik. Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Binbaşıoğlu, C. (1982). Eğitim Psikolojisi, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi

Baudot, B. S. (2002). Candles in the Dark: A New Spirit For A Plural World. University of Washington Press, Washington.

Çalışlar, A. (1983). Ansiklopedik kültür sözlüğü. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Çamlıbel İ.A. (2012). Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri (Uzmanlık tezi). Ankara, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2012.

Cevizci, A. (2002). Etiğe Giriş. Paradigma Yayınları, İstanbul.

Cüceloğlu, D. (2005), İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları, 14. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Dal V. (2009). Farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin risk algılarının tüketici davranışı açısından incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma (Yüksek lisans tezi). Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2009.

Demirel, M. (2009). Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin karakter eğitime ilişkin öz-yeterlik inançları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37(37), 36-49.

Eryılmaz, B. ve Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. İş Ahlakı Dergisi, 4(7), 19-45.

Fain, G. (1992). "Ethics in health, physical education, recreation and dance". Eric learning house on teacher education Washington DC.00-04-1992,.Eric Identifier, ED342775; 1992:1-4

Fair-play,(2019). <https://onedio.com/haber/sporun-ruhunu-yucelttigi-kadar-tarafli-tarafsiz-herkesin-takdir-ettigi-12-fair-play-ornegi-640950>(Son Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Fromm, E. (1996), Sağlıklı Toplum, 3. Baskı, Çev. Y. Salman, Z. Tanrısever, Payel Yayınları, İstanbul.

Fromm, E. (1999). Özgürlükten Kaçış, 6. Baskı, Çev. S. Budak, Öteki Yayınevi, Ankara

Fleming, J.S.(2012). Erikson's psychosocial develop mental stages. <http://psychology.about.com/od/psychosocialhte-ries/a/psychological.htm>

Gökçe, A. (1991). "Sporda Erdemlik: Fair Play". Türk-Alman Kültür Diyalogunda Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar, İstanbul: Maya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti. s.17, 18, 1991

Habertürk,(2019).<https://www.haberturk.com/genc-millilerin-macinda-fair-play-ornegi-2373622-spor>(Son Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Halstead, J.M. ve Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. Cambridge Journal of Education, 30(2), 169-202

Haynes, C. C. (1994). Character education in the public schools. InC.C. Haynes (Ed.) Finding common ground: A first amendment guide to religion and publice ducation. Nashville,TN:Freedom Forum First Amendment Center, ED 379743

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988), İnsan ve İnsanlar, 9.Baskı, Evrim Basım Yayın, İstanbul.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu (2012). Kamu görevlileri etik rehberi, 3. Basım, Ankara,

Küçük, V. ve Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10).

Lamberton, Lowell H, MinorLeslie (1995), *Human Relations: Strategies For Success*, Chicago, Irwin Mirror Press. Lapsley, D. K. ve Power, F.C. (2005). *Character psychology and character education*. Notre Dame: University of Notre Dame Press

McClellan, B. E. (1992). Schools and the shaping of character: Moral education in America. In: *ERIC Clearing house for Social Studies/Social Science Education*. (ED 352310).

Nucci,L.(2005).Conflict, contradiction and contrarian elements in moral development and education. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Orhun, A. (1992). “Fair Play Okul Sporusunda Bir Eğitim İlkesidir”, *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri “20-22 Kasım 1992”*, Ankara: H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayın No:3, s. 412, 413, 414, 1992

Ozankaya, Ö. (1984), *Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü*, Savaş Yayınları, Ankara

Özbek, O. (2003). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Meslekî Etik İlkeleri ve Bu İlkelere Uyuma Düzeyleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özdemir, O. Özdemir, P.G. Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.

Pehlivan, Z. (2004). Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporusunun Yeri Ve Önemi. *Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.

Pelit, E. ve Güçer, E. (2006). “Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili

etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönlüten faktörlere ilişkin algılamaları”. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 95-119.

Ryan, K. (1996). Character education in the United States. *Journal For A Just and Caring Education*, January, 75 – 84. EJ 521443

Sabah,(2019).<https://www.sabah.com.tr/spor/futbol/2018/09/26/ziraat-turkiye-kupasinda-hafizalardan-cikmayacak-fair-play-ornegi?paging=4> (Son Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Sağ, V. (2003). Toplumsal değişim ve eğitim üzerine. *CÜ SB Der.*, XXVII, Mayıs.

Soygüden, A. ve Gül, M. (2018). “The Importance of Our Ancestors Sport Wrestling With The Protection And Development of National And Spiritual Values” *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, Yıl: 5, Sayı: 19, Aralık 2018, s. 68-78

Sunay, H. ve Saracaloğlu, A. S. (2003). Türk sporcusunun spordan beklentileri ile spora yönelten unsurlar. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-48.

Sungur, Z. (2012). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2665, Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1631, 2012, Eskişehir.

Şahin, M. (2015). *Spor ahlakı ve sorunları*. Evrensel Basım Yayın.

Şimşek, O (2000). “Devlet Kavramının Gelişimi ve Küreselleşmedeki Anlamı”, *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 5(4): 1.

Taymur, İ. ve Türkçapar, M.H. (2012). Kişilik: Tanımı, sınıflaması ve değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4:154-177.

TDK. (2004). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*. 10.10.2004'de indirildi: <http://www.tdk.gov.tr>

Tekeli, İlhan (2005). “Çevre Hakkına Yerelden Yaklaşmak”
www.stgm.org.tr/docs/1207303875Cevre%20Hakkında%20Yerelden%20%20Yaklaşmak-Ilhan%20Tekeli.pdf (Son Erişim Tarihi: 16.05.2006)

Tuncel, S. D. ve Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri Nelerdir? Nasıl Ölçülür? Ölçek Geliştirme: Ölçeğin Geçerlik Ve Güvenirliği. Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7 (4), 159-168.

Turhan, M. (2007). Genel Ve Mesleki Lise Yöneticilerinin Etik Liderlik Davranışlarının Okullardaki Sosyal Adalet Üzerindeki Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elâzığ.

Uzun, R. (2004). Türkiye’de Spor Basınının Etik Anlayışı.

William, C. Davis, K. Post, E.J. (1988). Business and Society, corporate strategy, publicly, ethics. USA: Mc. Graw Hill Publishing Company.1988 p.52.

Yıldıran, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye’deki Görünümü Ve Geliştirme Perspektifleri. Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(4), 3-16.

Yüksel, C. (2005). Devlette etikten etik devlete: Kamu yönetiminde etik, İstanbul: TÜSİAD.